

طراحی الگوی عوامل موثر بر امید جوانان ایرانی به آینده با استفاده از رویکرد فراترکیب

محسن نیازی^۱

اکبر ذوالفقاری^۲

علی فرهادیان^۳

شکوفه آب شیرین^۴

[10.22034/ssvs.2023.2637.2911](https://doi.org/10.22034/ssvs.2023.2637.2911)

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۹/۱۵

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۱۱/۱۰

هدف این پژوهش، طراحی نظام شناسایی و طبقه‌بندی مولفه‌های امید جوانان ایرانی به آینده از طریق مطالعه و جمع‌بندی پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه امید به آینده با رویکرد فراترکیب است. به همین منظور، مطالعات صورت‌گرفته در زمینه امید در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ مورد بررسی قرار گرفته است. بر این اساس، ۱۵ مقاله از ۲۲ مقاله به عنوان جامعه آماری برای تجزیه و تحلیل انتخاب شدند. فراترکیب، جمع‌بندی مطالعات کیفی است که در نهایت فهمی عمیق و کاربردی‌تر از موضوع را فراهم می‌آورد. یافته‌های تحقیق نشان داد ۶ مقوله با ۴۰ مفهوم در ایجاد امید به آینده موثرند. این مقولات و مفاهیم شامل عوامل اجتماعی (اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، هنجار اجتماعی، بیگانگی اجتماعی، آنومی اجتماعی، پرستیژ اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی، قدرت اجتماعی، امنیت اجتماعی، عدالت اجتماعی، مقبولیت اجتماعی و نشاط اجتماعی)، عوامل خانوادگی (درآمد خانواده، تحصیلات والدین و حمایت خانواده)، عوامل اقتصادی (تورم، سرمایه اقتصادی، بیگانگی اقتصادی، آنومی اقتصادی و فقر اقتصادی)، عوامل سیاسی (ثبات سیاسی، تحریم، آنومی سیاسی و امنیت سیاسی)، عوامل جمعیت‌شناختی (تحصیلات، جنسیت، سن، تعداد فرزندان و سلامت جسمی)، و عوامل فردی- روان‌شناختی (اعتقادات دینی، خودکارآمدی، لذت‌گرایی، هدفمندی، مسئولیت‌پذیری، میل به پیشرفت، تلاشگری، پایگاه اقتصادی و اجتماعی، امنیت روانی و هویت حرفه‌ای) است. بر اساس یافته‌های تحقیق، در بین این عوامل، عوامل اجتماعی و فردی- روان‌شناختی تعیین‌کننده‌ترند، زیرا امید به آینده در سلامت روانی و اجتماعی همه افراد به‌خصوص جوانان تأثیر بسزایی دارد و از عوامل کلیدی و تأثیرگذار در توسعه جوامع به شمار می‌روند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد موفقیت بیشتر در زندگی شخصی و خصوصی؛ دسترسی به منابع، فرصت‌ها و قدرت و همچنین تجربیات بالاتر، افراد را برای ایجاد تغییر و تحول اجتماعی آماده‌تر و امید به آینده در بین آنان را تقویت می‌کند.

واژگان کلیدی: امید به آینده، امیدواری، بهبود کیفیت زندگی، توسعه اجتماع و جوانان.

^۱ استاد، گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران

^۲ استادیار علوم سیاسی- توسعه، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، ایران (نویسنده مسئول)

E-mail: Akbarzolfaghari@pnu.ac.ir

^۳ استادیار گروه مدیریت و کارآفرینی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران

^۴ دانشجوی کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران

مقدمه

امید به آینده، یکی از مسائل زندگی است که نشان‌دهنده وضعیت سلامت جامعه می‌باشد. امید، نیاز انسان و عامل موفقیت، شادابی، نشاط و حیات فردی و اجتماعی، و بسته به محیط زندگی، سطح علم، تمدن و فرهنگ متغیر است (ثنایی، زردشتیان، و نوروزی سیدحسینی، ۱۳۹۲). از نظر اسنایدر (۲۰۰۰)، امید حالت انگیزشی مثبتی است که مبتنی بر حس پایوری و راه‌یابی و محصول تعامل فرد با محیط است؛ به سخن دیگر، امید عبارت است از: ظرفیت تصور توانایی ایجاد مسیرهایی به سمت اهداف مطلوب و تصور داشتن انگیزه برای حرکت در این مسیرها. از آنجا که امید به آینده با نگرش‌ها و ساختارهای مرتبط با زندگی در ارتباط است، هر فردی که امید به زندگی دارد، باید به چگونگی گذران زندگی و کیفیت آن حساس باشد و به ارتقای کیفیت زندگی بپردازد (St Leger, 2007). امید به آینده از شاخص‌های توسعه اجتماعی و سلامت روانی است که بر بهبود کیفیت زندگی، نشاط اجتماعی و شادابی جامعه به‌ویژه نسل جوان اثر می‌گذارد. امید جوانان به آینده به عنوان آینده‌سازان جامعه، اهمیت دو چندان می‌یابد؛ زیرا جوانان منابع غنی جوامع‌اند که در سازندگی، شکوفایی و تحریک و پویایی جامعه نقش مهمی ایفا می‌کنند (قاری قرآنی، ۱۳۹۳: ۲۱). امید به آینده در اواخر سال ۱۹۶۰، در چارچوب علمی در رابطه با احساسات، سازگاری و بقا مطرح شده است (علی‌زاده‌ا قدم، ۱۳۹۱: ۱۹۰). در جامعه ما نیز به تازگی توجه به مسئله امید افزایش یافته است. دین اسلام نیز به اهمیت مسئله امید اشاره دارد؛ چنان که برخی از ارزش‌های نهفته در فرهنگ توحیدی و جهان‌بینی الهی- اسلامی عبارت است از: انگیزه داشتن و امیدوار بودن به رحمت حق و مثبت اندیشیدن (عباسی، ۱۳۸۵: ۳۰). انسان موجودی هدفمند، جویای نشاط، خوشبختی و سعادت است و تازمانی که به آنچه می‌خواهد دست نیابد، احساس خوشبختی، شادی، نشاط و سعادت نمی‌کند. شاید به جرات بتوان گفت همه تلاش‌های هر انسانی در جهت شادی و خوشبختی در آینده است (هزارجریبی و آستین‌فشان، ۱۳۸۸: ۱۲۲). در واقع، امید عاملی برانگیزاننده است که افراد را قادر می‌سازد مسیری را انتخاب کنند که به نتیجه‌ای مثبت می‌انجامد. بنابراین می‌توان اذعان نمود که افراد امیدوار، هدفمند عمل می‌کنند (نادی و سجادیان، ۱۳۹۰: ۵۷). با طرح روان‌شناسی سلامت، امید به آینده وارد مرحله جدیدی شد. امید، نیاز اساسی انسان و عامل موفقیت، شادابی، نشاط و حیات اجتماعی و فردی است. انسان ناامید در راه تحقق اهداف فردی و اجتماعی حرکت نمی‌کند. تحقق انتظار خوب برای آینده، مفهوم روزانه امید است. امید به عنوان یک مولفه روان‌شناسی اجتماعی، واسطه‌ای مناسب و مطلوب برای تبیین رابطه امید با و تحقق رفاه روانی- اجتماعی است (مردانی‌فر، ۱۳۹۶). امید به عنوان یک سازه شناختی، جامعه را می‌سازد و با کمک نیروی انسانی سالم و کارآزموده، توسعه همه‌جانبه و پایدار را محقق می‌سازد. پژوهشگران (افشانی و جعفری، ۱۳۹۵: ب: ۹۶) بر این باورند که امید برای مقابله با مشکلات و شرایط عدم اطمینان ضروری است و مطمئناً

طراحی الگوی عوامل موثر بر امید جوانان ایرانی به آینده با استفاده از رویکرد فراترکیب

امیدواری یک نیاز اساسی برای جوانان است. مسائل جوانان و تقویت امید جوانان به آینده، از اولویت‌های تصمیم‌گیری، سیاست‌گذاری و خط‌مشی‌گذاری است که تاکنون درباره آن، مطالعاتی انجام شده و لازم است که این مطالعات با رویکرد فراترکیب شناسایی و نتایج آنها جمع‌بندی شود؛ زیرا نقش و جایگاه جوانان در شرایط کنونی برای مدیریت امور جامعه و پیش‌بینی تحولات اساسی متناسب با این نقش‌ها، روشن و بسیار حائز اهمیت است. شواهد نشان می‌دهد که بین بالا بودن میزان امید افراد به آینده و موفقیت آنها در فعالیت‌های گوناگون از جمله: پیشرفت علمی، موفقیت‌های ورزشی و سلامت جسمی و روانی بهتر، ارتباط زیادی وجود دارد (C Richard Snyder, 2002, p. 256). همچنین، امید با سلامت روانی و اجتماعی که با انواع مقیاس‌ها مانند پاسخ مثبت به مداخله پزشکی، سلامت ذهنی، نشاط و شادکامی در امور زندگی و مسئله‌گشایی همبستگی مثبت دارد، پیش‌بینی می‌شود (وحید، کلانتری و فاتحی، ۱۳۸۳). بر این اساس، هدف این پژوهش طراحی نظام شناسایی و طبقه‌بندی مولفه‌های امید جوانان ایرانی به آینده از طریق مطالعه و جمع‌بندی پژوهش‌های انجام شده در زمینه امید به آینده با رویکرد فراترکیب است و به این سوال پاسخ خواهد داد:

مهم‌ترین عوامل و ابعاد اثر گذار بر امید جوانان ایرانی به آینده کدام‌اند؟

مبانی و رویکردهای نظری

امید: امید به معنای آرزو، منتظر چیزهای خوب بودن، توقع نیکی از مردم داشتن و حالت نفسانی فرد امیدوار برای تلاش کردن است (امیرخان‌نژاد و صباغ، ۱۳۹۴: ۹، به نقل از دهخدا، ۱۳۴۲). امید و آرزو در فارسی همراه هم به کار می‌روند؛ اما در عربی، جداگانه با عنوان «رجا» و «امل» کاربرد دارند (امامی و مهربانی‌فر، ۱۳۹۳). امید، تمایل همراه با انتظار وقوع مثبت (دهقان، پوررضا کریم‌سرا و مروت، ۱۳۹۶: ۱۳۱) و ارزیابی مثبت فرد از آن چه که می‌خواهد به وقوع بپیوندد (ابراهیم‌زاده، آرام و پناهی، ۱۳۸۹: ۱۳۶، به نقل از صفری شالی، ۱۳۸۸: ۱۴۷)، توانایی باور یک احساس بهتر نسبت به آینده (رسولی، ۱۳۹۵: ۵۶) است که موجب تحریک فرد برای کسب تجربه جدید می‌شود، او را جهت تلاش و کوشش آماده می‌کند و باعث بهبود عملکردهای روانی و رفتاری می‌شود. امید، از نشانه‌های سلامت روان و مبین ادراک افراد از توانایی‌هایشان برای دستیابی به اهداف است (ارجمندنی، خانجانی و محمودی، ۱۳۹۱: ۲۳). زندگی پربارتر و دوری از بیزاری و ملال دائمی، هدف امید است (امامی و مهربانی‌فر، ۱۳۹۳). امید شامل دو مولفه توانایی طراحی مراحل تحقق اهداف مطلوب، انگیزه استفاده از این مراحل (Charles R Snyder et al., 2000, p. 748) و همان تحرک و پویایی برای رفع موانع و تامین مقدمات شرایط مطلوب است که به تفکر، و اندیشه

نیاز دارد و موجب شادکامی و نشاط می‌شود (امیرخان‌نژاد و صباغ، ۱۳۹۴: ۹-۱۱). جون و نیکولای کوک (ارجمندنی و دیگران، ۱۳۹۱، به نقل از گیتی قریشی، ۱۳۸۸: ۴۶) امید را با هفت مؤلفه کنارآیی، اقدام، شادی، اجرا، ارتباط، خلق و جمع‌گرایی مشخص می‌کنند.

تئوری‌های امید: تئوری‌های امید تاکید می‌کنند امید، احساس انفعالی نیست که در لحظات تاریک رخ دهد، بلکه فرایندی شناختی برای تحقق اهداف افراد است (Nazari, 2020: 50). افراد امیدوار بیشتر از افراد ناامید برای زندگی ارزش قائل‌اند (Gillham & Reivich, 2004: 148; Peterson & Byron, 2008: 785)، کمتر افسردگی و اضطراب دارند (Charles R Snyder et al., 1991). بر اساس نظریه امید، افراد با امیدواری کامل، برای رسیدن به اهداف خود تلاش می‌کنند. به زعم اسنایدر (C Rick Snyder, 1995)، امید، فرایندی است که طی آن، افراد هدف‌هایشان را تعیین می‌کنند، راهبرد دستیابی به اهدافشان را توسعه می‌دهند؛ و انگیزه اجرای اهداف را کسب و حفظ می‌کنند. به اعتقاد وی و همکارانش (C Richard Snyder et al., 1997; C Richard Snyder, 2002; Charles R Snyder, Cheavens, & Sympson, 1997; C. Snyder, Lehman, Kluck, & Monsson, 2006) امید، فهم ظرفیت برای ایجاد مسیر به سمت اهداف، ایجاد انگیزه برای حرکت در مسیر، وجود انتظار مثبت با مؤلفه‌های گذرگاه و عاملی برای دستیابی به اهداف است. وی (Snyder, 1994) نقش امید و امیدواری در سلامت روانی، هیجانی و پیشرفت افراد را مهم ارزیابی و یادآوری کرده است. امید باعث توانمندی مثبت و خوش‌بینی در ارتباطات می‌شود. رابینسون (Robinson, 1991). امید در تمام مراحل زندگی عنصری ضروری است. خلاصه اینکه، اسنایدر (Snyder, Ritschel, Rand, & Berg, 2006) امید را فرآیند شناختی پیگیری اهداف به وسیله افراد می‌داند. امید با نفوذ خود، افراد را به انجام فعالیت تحریک می‌کند تا تجربه‌های نو کسب و نیروهای تازه‌ای را در انسان ایجاد نماید (درودی، ۱۳۸۹). احساس امیدواری پس از قرارگیری فرد در موقعیت‌های بحرانی زنده می‌شود و آرامش را به زندگی انسان باز می‌گرداند (افراسیابی، خویباری، قدرتی و دشتی‌زاد، ۱۳۹۵: ۷). بنابراین، فرد امیدوار هر اندازه با مشکلات مواجه شود و تحت فشار قرار گیرد، باز هم می‌تواند هدف و دلیلی برای زندگی پیدا کند. امیدواری فرد تحت تأثیر عوامل مختلف فردی، تعاملی و اجتماعی قرار می‌گیرد؛ به گونه‌ای که به عنوان یک جهت‌گیری ذهنی تحت تأثیر شرایط و زمینه‌های اجتماعی و عواملی مانند رشته و وضعیت تحصیلی و ویژگی‌های فردی مثل جنسیت است (افراسیابی و دیگران، ۱۳۹۵: ۷). برنارد و برنارد (علی‌زاده‌ا قدم، ۱۳۹۱: ۱۹۱، به نقل از برنارد

طراحی الگوی عوامل موثر بر امید جوانان ایرانی به آینده با استفاده از رویکرد فراترکیب

و برنارد، ۱۹۸۳) بر این باورند که محیط دانشگاه با گسترش مشکلات یا فشارهای روانی، در بالا رفتن ناامیدی در بین دانشجویان نقش دارد.

امید به آینده، از مفاهیمی است که در ادبیات، اخلاق، فلسفه، روان‌شناسی، علوم سیاسی و جامعه‌شناسی مورد توجه قرار گرفته و در این مورد تحقیقات و مطالعاتی نیز اجرا و انجام شده است که در ادامه در دو بخش نظری و تجربی به برخی از آنها اشاره می‌شود.

علی‌زاده اقدم (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی عوامل موثر به امید به آینده پرداخته و نشان داده است بین سن، عملکرد تحصیلی، سرمایه فرهنگی و دینداری دانشجویان و میزان امید به آینده افراد رابطه معناداری وجود دارد و امید به آینده در مقاطع تحصیلی مختلف با هم متفاوت است. عبداللهی (۱۳۸۹) در بررسی امید به آینده دانش‌آموزان به این نتیجه رسیده است که پایگاه اقتصادی- اجتماعی، بیشترین ارتباط را با امید به آینده دارد و امید به آینده در میان دانش‌آموزان رشته‌های مختلف متفاوت است. بهروزی و محمدی (۱۳۸۶) نشان دادند بین امید به آینده زنان و مردان تفاوت وجود دارد و امید به آینده رشته‌های تحصیلی مختلف با یکدیگر متفاوت است. هزارجریبی (۱۳۸۸) نتیجه گرفته است هرچه میزان امید به آینده بیشتر باشد، احساس اعتماد و رضایت از زندگی بیشتر است. در مقابل، افرادی که امید به آینده و جامعه ندارند، رضایت کمتری از زندگی دارند. در عین حال، امید به آینده فردی بر امید به آینده اجتماعی تأثیرگذار است و از آن نیز تأثیر می‌پذیرد. برونک و همکارانش (Cotton Bronk, Hill, Lapsley, Talib, & Finch, 2009) نیز در مطالعه‌ای رابطه بین هدف، امیدواری و رضایت از زندگی را مورد بررسی قرار و نشان دادند مشخص کردن هدف در زندگی، رضایت از زندگی و امیدواری را افزایش می‌دهد.

جدول ۱: مقالات داخلی و خارجی در حوزه امید به آینده

عنوان	نویسنده / سال	یافته
بررسی راه‌های افزایش میزان امید (یعقوبی و محقق، سلیگمن باعث افزایش امید می‌شود و در دانشجویان دانشگاه بوعلی (۱۳۹۱)	مبین مؤثر بودن روش‌های آموزشی فوق است.	برنامه آموزشی اسنایدر، و خوش‌بینی

-
- بررسی میزان امید به آینده در بین دانشجویان و عوامل موثر بر آن (علیزاده اقدم، ۱۳۹۱)
- بین سن، عملکرد تحصیلی، سرمایه فرهنگی و دینداری و میزان امید به آینده رابطه معناداری وجود دارد.
- بررسی میزان امید به آینده (ساعی ارسی، سیدرنجبر سقزچی، و مرتبط با آن بهاری، ۱۳۹۶)
- رضایت از زندگی و احساس بی قدرتی با امید رابطه معناداری دارد
- بررسی عوامل اقتصادی اجتماعی موثر بر امید به زندگی در ایران (طاهری بازخانه، کریم زاده، و تحصیلی، ۱۳۹۴)
- نرخ بی سوادی، درآمد سرانه و نرخ شهرنشینی با میزان امید رابطه معناداری دارد.
- بررسی میزان امید به آینده و عوامل موثر بر آن در بین شهروندان تهرانی (صفری شالی و طوافی، ۱۳۹۷)
- رابطه نشاط اجتماعی، احساس محرومیت، عدالت اجتماعی، پایگاه اقتصادی و اجتماعی، مقبولیت و امنیت و امید به آینده معنادار است.
- بررسی عوامل جمعیتی و اقتصادی اجتماعی موثر بر امید به آینده در شهر تهران (عبدالهی، ۱۳۹۹)
- رابطه اعتماد، تحصیلات، امنیت اقتصادی - اجتماعی، امنیت روانی، سن، تعداد فرزندان و آینده معنادار است.
- اهمیت امید به عنوان میانجی پریشانی روانی و رضایت از زندگی در نمونه جامعه بیماران سرطانی (Rustøen, Cooper, & Miaskowski, 2010)
- امید بین استرس روانی و کیفیت زندگی، نقش میانجی دارد و افرادی که امید به آینده بالاتری دارند، کیفیت زندگی بالاتری دارند.
- هدف، امید و رضایت از زندگی در سه گروه سنی (Cotton Bronk et al., 2009)
- مشخص کردن هدف در زندگی، رضایت از زندگی و امیدواری را افزایش می دهد.
-

تفاوت سنی در تأثیر مثبت درک	با افزایش سن، تفکرات منفی زیادتیر،
شده، تأثیر منفی در میانسال و (Pinquart, 2001)	جایگزین تفکرات مثبت می‌شود و امید
سالمندی	را کاهش می‌دهد.
حوزه‌های رفاه معنوی و توسعه و	رابطه هویت یکپارچه، رضایت، شادی،
اعتبارسنجی پرسش‌نامه بهزیستی (Gomez & Fisher, 2003)	نگرش‌های مثبت، امید و هدفدار شدن
معنوی	زندگی معنا دار است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش‌شناسی، کیفی است. تحقیق حاضر با رویکرد فراترکیب و بر اساس مطالعه منابع اطلاعاتی با موضوع عوامل موثر بر تقویت امید جوانان ایرانی به آینده صورت گرفته است. فراترکیب، تحلیل مطالعات کیفی برای فهم عمیق و کاربردی و جمع‌بندی مطالعات مربوط به یک پدیده یا لاقل نزدیک به آن است (Zimmer, 2006: 312-317). فراترکیب با نگاه جامع به موضوع یا پدیده، یکی شدن افق‌های مختلف پژوهشی را به همراه دارد. بازیابی جامع و سامان‌مند (سیستماتیک) همه پژوهش‌ها و گزارش‌های کیفی مرتبط با موضوع موردنظر؛ استفاده از همه روش‌های مفید (کیفی و کمی) برای تحلیل مطالعات، تفسیر و تحلیل نکات اصلی تحقیقات، استفاده از روش‌های سامان‌مند (سیستماتیک) و مناسب کیفی برای جمع‌بندی نکات اصلی مطالعات کیفی و استفاده از فرایند تکرارپذیر برای افزایش روایی روش و خروجی فراترکیب از مهمترین ویژگی‌های روش فراترکیب به شما می‌رود (Sandelowski & Barroso, 2006: 313). توسعه نظری یک موضوع، ارائه چکیده‌ای ممتاز از یک موضوع و تلاش جهت دسترسی آسان به یافته‌های تحقیقات کیفی برای کاربرست عملی هم از مهم‌ترین فایده‌های این روش است (Zimmer, 2006: 313). فراترکیب شامل ۶ مرحله جداگانه است:

۱- انتخاب سؤال یا هدف پژوهش مناسب؛ ۲- جمع‌آوری پژوهش‌های مرتبط؛ ۳- تصمیم‌گیری درباره این‌که کدام شامل فراترکیب می‌شوند؛ ۴- ارزیابی و رتبه‌بندی مطالعات؛ ۵- ترجمه متقابل یافته‌های مطالعات و ۶- ترکیب ترجمه‌ها (Walsh & Downe, 2005: 200-206). نوبلت و هیر (Noblit, Hare, & Hare, 1988)، نیز سه فاز اصلی انتخاب مطالعات، ترکیب ترجمه‌ها و ارائه آن‌ها را برای اجرای شیوه فراترکیب مطالعات پیشنهاد می‌دهند؛ اما در مطالعه حاضر از شیوه هفت مرحله‌ای باروسو و ساندوسکی (۲۰۰۶) برای فراترکیب طراحی الگوی عوامل موثر بر تقویت امید جوانان ایرانی به آینده استفاده شد که شامل مراحل ۷ گانه زیر است:

شکل ۱: مراحل پیاده‌سازی روش فراترکیب

منبع: (Sandelowski & Barroso, ۲۰۰۶)

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه پژوهش‌های انجام شده در حوزه امید جوانان به آینده است که از طریق سامانه جستجوی کتابخانه‌ها و پژوهشکده‌های جهاددانشگاهی (SID)، پایگاه نشریات کشور (Magiran) و ایران‌داک (Irandoc)، با واژه‌های امید، امیدواری، امید به آینده در قسمت عنوان و محدود کردن جستجو به زبان فارسی و محدوده زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ جستجو شد که جمعاً ۱۵ پژوهش پذیرفته شده به دست آمد. مراحل اجرای فراترکیب در این پژوهش به ترتیب زیر است:

مرحله اول: طرح سؤال‌های تحقیق

برای تنظیم سؤال پژوهش از پارامترهای مختلفی مانند جامعه مورد مطالعه، چه چیزی، چه موقع و چگونگی روش استفاده می‌شود. در این پژوهش، سؤالات زیر مورد کنکاش و جستجو قرار گرفته است:

(۱) مهم‌ترین عوامل مؤثر بر امید به آینده در بین جوانان کدام است؟

(۲) مهم‌ترین ابعاد اثر گذار بر امید به آینده در بین جوانان کدام است؟

مرحله دوم: مروری بر ادبیات به شکل نظام‌مند

در این مرحله کلمات کلیدی مرتبط انتخاب و در سرتاسر تحقیق، تعاریف واژه‌های جستجو یا چارچوب زمانی مستمرا ارزیابی گردید. محقق جستجوی نظام‌مند خود را بر مقالات منتشرشده در ژورنال‌های مختلف متمرکز می‌کند، مجموعه‌ای از جستجوهای آنلاین را انجام می‌دهد و مطالعات منتخب را مشخص می‌کند. در این پژوهش، محقق جستجوی نظام‌مند خود را بر پایگاه مجلات علمی مصوب در

طراحی الگوی عوامل موثر بر امید جوانان ایرانی به آینده با استفاده از رویکرد فراترکیب

جدول ۲: کلید واژه‌های تحقیق

فارسی
امید، امیدواری، امید به آینده، جوانان، فراترکیب

مرحله سوم: جستجو و انتخاب متون مناسب

در این مرحله، محقق در هر بازبینی، تعدادی از مقالات را رد و مشخص می‌کند که مقالات یافت شده متناسب با سؤال تحقیق است یا خیر؟ مقالاتی که رد می‌شوند، در فرآیند فراترکیب قرار نمی‌گیرند. محقق به منظور رسیدن به این هدف، مجموعه مطالعات منتخب را چندین بار بازبینی می‌کند تا به مقالات منتخب برسد. در این پژوهش، ملاک انتخاب مقالات به قرار زیر بوده است:

- محل چاپ مقاله: مقالات پذیرش در پایگاه مجلات علمی مصوب در سایت Magiran ، SID و Irandoc
- موضوع: عوامل موثر بر امید به آینده در بین جوانان در جامعه ایران
- حیطه کلی تحقیق: امید به آینده در بین جوانان ایرانی
- روش تحقیق: فراترکیب
- محدوده زمانی تحقیق: پژوهش‌ها از سال ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰
- زبان مورد استفاده: فارسی

بر مبنای برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی کیفیت مقالات بر اساس ۱۰ معیار (هر معیار حداکثر ۵ امتیاز)، هدف پژوهش، اصول و روش‌ها، ساختار پژوهش، نمونه، مرتب‌سازی داده‌ها، انعکاس‌پذیری، مبانی اخلاق حرفه‌ای، دقت تحقیق، تبیین روشن نتایج، نتیجه‌گیری کلی بررسی و نتایج نهایی زیر حاصل شد:

جدول ۳: امتیازات داده شده به مقاله منتخب

شماره مقاله	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
نمره نهایی	۴۱	۴۵	۴۳	۴۲	۵۰	۴۲	۴۵	۴۵
شماره مقاله	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	
نمره نهایی	۴۳	۴۰	۳۹	۴۵	۴۰	۴۸	۴۷	

در این مرحله از ۲۲ مقاله، ۱۵ مقاله بر اساس ده معیار یاد شده تایید نهایی گردید. با توجه به نتایج حاصل شده حداکثر امتیاز داده شده به مقالات ۵۰ و حداقل امتیاز داده شده ۳۵ بوده است.

جدول ۴: نتایج گزینش مقالات نهایی

۲۲	تعداد کل مقالات و منابع اولیه
۴	تعداد مقالات پذیرفته نشده براساس عنوان تحقیق
۱	تعداد مقالات پذیرفته نشده براساس چکیده تحقیق
۲	تعداد مقالات پذیرفته نشده براساس محتوای تحقیق
.	تعداد مقالات پذیرفته نشده براساس کیفیت تحقیق
۱۵	تعداد مقالات پذیرفته شده نهایی

مرحله چهارم: استخراج نتایج

در این مرحله پژوهشگر مقالات منتخب و نهایی شده را به منظور دستیابی به یافته‌های درونی - محتوایی مطالعات چند بار مرور و پس از انتخاب و نهایی شدن محتوای مقالات، عوامل و ابعاد موثر بر تقویت امید جوانان ایرانی به آینده را استخراج کرد.

مرحله پنجم: بررسی و ادغام نتایج

ایجاد تفسیر یکپارچه و جدید از یافته‌ها از اهداف فراترکیب است. یافته‌های این مرحله نشان می‌دهد تاکنون چنین مطالعه نظام‌مندی انجام نگرفته و هر یک از مطالعات پیشین، فقط به جنبه خاصی از مقوله امید به آینده در بین جوانان توجه داشته و هیچ یک از تحقیقات چارچوب منسجم و نظام‌مندی نداشته‌اند. در جدول ۵، کدهای نهایی استخراج شده در هر مقوله و مفهوم نشان داده شده است:

جدول ۵: عوامل و ابعاد تاثیر گذار بر امید جوانان به آینده

عوامل	ابعاد	ماخذ	فراوانی
اعتماد اجتماعی، مشارکت (افراسیابی و دیگران، ۱۳۹۵؛ افشانی و اجتماعی، هنجاراجتماعی، جعفری، ۱۳۹۵؛ امیرخان‌نژاد و صباغ، ۱۱ بیگانگی اجتماعی، آنومی ۱۳۹۴؛ امیری‌اسفرجانی، هاشمیان‌فر، و اجتماعی، پرستیز اجتماعی، فاسمی، ۱۳۹۸؛ ساعی‌ارسی و دیگران،			

	شبکه‌های اجتماعی، قدرت	۱۳۹۶؛ صفری‌شالی و طوافی، ۱۳۹۷؛ عبدالحی،
	اجتماعی، امنیت اجتماعی،	۱۳۹۹؛ علی‌زاده‌اقدام، ۱۳۹۱؛ مردانی‌فر،
	عدالت اجتماعی، مقبولیت	ظہیری‌نیا، و رستگار، ۱۳۹۶؛ مهدی‌زاده و
	اجتماعی، نشاط اجتماعی	قاری‌قرآنی، ۱۳۹۷؛ وحید دستجردی و
		نیلفروشان، ۱۳۹۵)
سیاسی	ثبات سیاسی، تحریم‌ها، آئومی	(ساعی‌ارسی و دیگران، ۱۳۹۶؛ مهدی‌زاده و
	سیاسی، امنیت سیاسی	قاری‌قرآنی، ۱۳۹۷)
ویژگی‌های فردی- روان‌شناختی	اعتقادات دینی، خودکارآمدی، لذت‌گرایی، هدفمندی، مسئولیت‌پذیری، میل به پیشرفت، تلاشگری، پایگاه اقتصادی و اجتماعی، امنیت روانی، هویت حرفه‌ای	(افراسیابی و دیگران، ۱۳۹۵؛ افشانی و جعفری، ۱۳۹۵ الف؛ امیرخان‌نژاد و صباغ، ۱۳۹۴؛ امیری‌اسفرجانی و دیگران، ۱۳۹۸؛ صفری‌شالی و طوافی، ۱۳۹۷؛ عبدالحی، ۱۰؛ ۱۳۹۹؛ علی‌زاده‌اقدام، ۱۳۹۱؛ مهدی‌زاده و قاری‌قرآنی، ۱۳۹۷؛ وحید دستجردی و نیلفروشان، ۱۳۹۵؛ یعقوبی و محقق، ۱۳۹۱)
اقتصادی	تورم، سرمایه اقتصادی، بیگانگی اقتصادی، آئومی اقتصادی، فقر اقتصادی	(امیرخان‌نژاد و صباغ، ۱۳۹۴؛ سرلک و سواری، ۱۳۹۵؛ عبدالحی، ۱۳۹۹؛ مهدی‌زاده و قاری‌قرآنی، ۱۳۹۷)
جمعیت‌شناختی	تحصیلات، جنسیت، سن، تعداد فرزندان، سلامت جسمی	(افراسیابی و دیگران، ۱۳۹۵؛ سرلک و سواری، ۱۳۹۵؛ عبدالحی، ۱۳۹۹)
عوامل خانوادگی	درآمد خانواده، تحصیلات والدین، حمایت خانواده	(افراسیابی و دیگران، ۱۳۹۵؛ وحید دستجردی و نیلفروشان، ۱۳۹۵)

مرحله ششم: تعیین کیفیت نتایج

در این مرحله، محقق جهت کنترل نتایج استخراجی خود از مقایسه نظرات خود با چند خبره دیگر نیز استفاده کرد که نتایج آن از طریق شاخص کاپا ارزیابی و تایید شده است.

روایی و پایایی

در این مرحله از تحقیق حاضر، برای ارزیابی پایایی پژوهش، از ضریب کاپا استفاده شده است، زیرا کوهن (۱۹۶۰)، فرمول کاپا را ابداع و تاکید کرد این فرمول برای محاسبه توافق مورد انتظار مطلوب است. مقدار کاپا بین صفر تا یک نوسان دارد. هرچه مقدار آن به عدد یک نزدیکتر باشد، نشان‌دهنده توافق بیشتر مرورگران است. در این تحقیق با انجام محاسبات، ضریب کاپا ۰/۹۶ به دست آمده که توافق قوی مرورگران بر سر عوامل موثر بر تقویت امید جوانان ایرانی به آینده در مطالعات بررسی شده را نشان می‌دهد.

مرحله هفتم: اعلام نتایج

در این مرحله، یافته‌های حاصل از مراحل گذشته در قالب یک مدل بر اساس ابعاد و مؤلفه‌ها ارائه می‌گردد.

یافته‌های پژوهش

مطالعه حاضر با جمع‌بندی مطالعات کیفی و کمی قبلی، یافته‌های حاصل از مراحل گذشته مبنی بر عوامل موثر بر تقویت امید جوانان ایرانی به آینده را دسته‌بندی و ترکیب کرده و در نهایت، الگوی جدید تقویت امید جوانان ایرانی به آینده را به شکل ۲ طراحی و ترسیم نموده است:

شکل ۲: الگوی جدید تقویت امید جوانان ایرانی به آینده

طراحی الگوی عوامل موثر بر امید جوانان ایرانی به آینده با استفاده از رویکرد فراترکیب

منبع: یافته‌های تحقیق

این مدل برگرفته از مقالات مرتبط با موضوع تحقیق است که شامل ۶ عامل با ۴۰ مفهوم است. این عوامل و مفاهیم در قالب عوامل اجتماعی، خانوادگی، اقتصادی، سیاسی، جمعیت‌شناختی، و فردی-روان‌شناختی عبارت‌اند از:

۱. عوامل اجتماعی (اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، هنجار اجتماعی، بیگانگی اجتماعی، آنومی اجتماعی، پرستیژ اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی، قدرت اجتماعی، امنیت اجتماعی، عدالت اجتماعی، مقبولیت اجتماعی و نشاط اجتماعی)؛

۲. عوامل خانوادگی (درآمد خانواده، تحصیلات والدین و حمایت خانواده)؛

۳. عوامل اقتصادی (تورم، سرمایه اقتصادی، بیگانگی اقتصادی، آنومی اقتصادی و فقر اقتصادی)؛

۴. عوامل سیاسی (ثبات سیاسی، تحریم، آنومی سیاسی و امنیت سیاسی)؛

۵. عوامل جمعیت‌شناختی (تحصیلات، جنسیت، سن، تعداد فرزندان و سلامت جسمی)؛

۶. عوامل فردی-روان‌شناختی (اعتقادات دینی، خودکارآمدی، لذت‌گرایی، هدفمندی، مسئولیت‌پذیری، میل به پیشرفت، تلاشگری، پایگاه اقتصادی و اجتماعی، امنیت روانی و هویت حرفه‌ای).

بحث و نتیجه‌گیری

امید به آینده، از مولفه‌های حائز اهمیت در جامعه است که نبود آن موجب افسردگی، غم و دل‌مردگی و وجود آن باعث شادی و نشاط اجتماعی و پویایی جامعه می‌شود. مردم به‌ویژه جوانان جامعه با امیدواری به آینده، تغییر و تحول مثبت در جامعه را احساس خواهند کرد. آنان به عنوان موتور محرک و قلب تپنده جامعه جایگاه ویژه‌ای در بین مردم دارند. بنابراین؛ پژوهش حاضر تلاش کرد ضمن شناسایی عوامل موثر بر تقویت امید جوانان ایرانی به آینده به روش فراترکیب، این عوامل را دسته‌بندی و ترکیب کند و در نهایت الگوی جدیدی را برای تقویت امید جوانان ایرانی به آینده طراحی و ترسیم نماید. مدل مفهومی استخراج شده در این پژوهش که ثمره مطالعه مقالات مرتبط با موضوع است دربرگیرنده ۶ عامل با ۴۰ مفهوم شامل عوامل اجتماعی (اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی، هنجار اجتماعی، بیگانگی اجتماعی، آنومی اجتماعی، پرستیژ اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی، قدرت اجتماعی، امنیت اجتماعی، عدالت اجتماعی، مقبولیت اجتماعی و نشاط اجتماعی)، عوامل خانوادگی (درآمد خانواده، تحصیلات والدین و حمایت خانواده)، عوامل اقتصادی (تورم، سرمایه اقتصادی، بیگانگی اقتصادی، آنومی اقتصادی و فقر اقتصادی)، عوامل سیاسی (ثبات سیاسی، تحریم، آنومی سیاسی و امنیت سیاسی)، عوامل جمعیت‌شناختی (تحصیلات، جنسیت،

سن، تعداد فرزندان و سلامت جسمی) و عوامل فردی- روان‌شناختی(اعتقادات دینی، خودکارآمدی، لذت‌گرایی، هدفمندی، مسئولیت‌پذیری، میل به پیشرفت، تلاشگری، پایگاه اقتصادی و اجتماعی، امنیت روانی و هویت حرفه‌ای) است. به عبارتی، امید جوانان ایرانی به آینده در گرو این ۶ عامل اجتماعی، سیاسی، خانوادگی، فردی - روان‌شناختی، جمعیت‌شناختی و اقتصادی است.

بر اساس یافته‌های تحقیق، بین این عوامل، عوامل اجتماعی و فردی- روان‌شناختی تعیین‌کننده‌تر هستند؛ زیرا امید به آینده در سلامت روانی و اجتماعی همه افراد به‌خصوص جوانان تأثیر بسزایی دارد و در ایجاد امید به آینده از عوامل کلیدی و تأثیرگذار به شمار می‌رود. باوجود اینکه امید به آینده بیشتر به عنوان یک متغیر روان‌شناختی در نظر گرفته می‌شود، اما تا حدود زیادی اجتماعی است؛ به این معنا که تأثیر زیادی در روابط و زندگی اجتماعی افراد دارد و از طرفی تحت تأثیر عوامل اجتماعی مختلف است. این پژوهش با هدف بررسی عوامل موثر بر امید جوانان ایرانی به آینده انجام شد. اهمیت امید به آینده در مورد جوانان به عنوان آینده‌سازان جامعه از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. نتایج نشان داد میزان امید به آینده در میان دانشجویان در سطح متوسط رو به بالایی قرار دارد که همسو با نتایج تحقیق علی‌زاده اقدم(۱۳۹۱) است. یکی دیگر از یافته‌های این پژوهش نشان داد بین رشته‌های مختلف تحصیلی و امید به آینده دانشجویان تفاوت وجود دارد که همسو با نتایج پژوهش عبداللهی(۱۳۸۹) و بهروزی و محمدی(۱۳۸۶) است. تئوری‌های امید هم با تایید یافته‌های تحقیق حاضر، بر ایجاد و شکل‌گیری فضای امیدواری در جامعه برای تحقق اهداف تاکید می‌کنند(Nazari, 2020: 50). بر اساس این نظریه‌ها، افرادی که امیدوارند، زندگی با ارزش‌تری دارند(Gillham & Reivich, 2004: 148; Peterson & Byron, 2008: 785) و کمتر درگیر بیماری‌های افسردگی و اضطراب هستند(Charles R Snyder et al., 1991). اسنایدر(C Rick Snyder, 1995)، امید را فرایند تعیین اهداف، توسعه راهبرد دستیابی به اهداف و کسب و حفظ انگیزه اجرای اهداف دانسته(Snyder, 1995; C Richard Snyder et al., 1997; C Richard Snyder, 2002; Charles R Snyder et al., 1997; C. Snyder, Lehman, et al., 2006) و تاکید کرده است امید، ظرفیت ایجاد مسیر به سمت اهداف، ایجاد انگیزه برای حرکت در مسیر و وجود انتظار مثبت برای دستیابی به اهداف است. وی(Snyder, 1994) نقش امید و امیدواری در سلامت روانی، هیجانی و پیشرفت افراد مهم ارزیابی و یادآوری کرده است امید باعث توانمندی مثبت و خوش‌بینی در ارتباطات می‌شود. امید با نفوذ خود، افراد را به انجام فعالیت تحریک می‌کند تا تجربه‌های نو کسب و نیروهای تازه‌ای را در انسان ایجاد کند(درودی، ۱۳۸۹). احساس امیدواری پس از قرارگیری فرد در موقعیت‌های بحرانی، زنده می‌شود و آرامش را در زندگی انسان برقرار می‌کند(افراسیابی و دیگران، ۱۳۹۵: ۷). فرد امیدوار هر اندازه با مشکلات مواجه شود و تحت فشار قرار گیرد، باز هم می‌تواند هدف و دلیلی برای زندگی پیدا کند. امیدواری فرد تحت تأثیر عوامل

طراحی الگوی عوامل موثر بر امید جوانان ایرانی به آینده با استفاده از رویکرد فراترکیب

مختلفی از جمله عوامل فردی، تعاملی و اجتماعی مانند کیفیت زندگی، پایگاه‌های اقتصادی و اجتماعی، رشته و وضعیت تحصیلی، ویژگی‌های فردی و جنسیت قرار می‌گیرد (افراسیابی و دیگران، ۱۳۹۵: ۷)؛ به گونه‌ای که هر چه افراد در زندگی شخصی و خصوصی خود موفقیت بیشتری کسب کرده بودند و از منابع و فرصت و قدرت کافی برخوردار بودند و تجربیات قبلی موفقیت‌آمیزتری داشتند، احتمال بیشتری دارد که در مرحله بعد برای ایجاد تغییر و تحول اجتماعی به‌ویژه با استفاده از امکانات و تجربیات شخصی خود اقدام کنند. البته در این مسیر ساختارهای موجود به‌خصوص ساختارهای اقتصادی مانعی اساسی برای تبدیل امید از مرحله فردی به مرحله اجتماعی است (امیری اسفرجانی و دیگران، ۱۳۹۸: ۴۹). برخورداری جامعه از امنیت اقتصادی- اجتماعی، یکی دیگر از مؤلفه‌های اثر گذار بر کیفیت جمعیت است. به عبارت دیگر، جامعه‌ای که از امنیت اقتصادی- اجتماعی لازم برخوردار نباشد، باید در کیفیت و مطلوبیت فعل و انفعالات جمعیتی آن تردید کرد. می‌توان گفت که خانواده‌هایی که از ناامنی اقتصادی- اجتماعی و ناامیدی نسبت به آینده رنج می‌برند نمی‌توانند کارکردهای بنیادین خود از قبیل تجدید نسل، جامعه‌پذیری و تربیت فرزندان خود را با کیفیت لازم انجام دهند و با افزایش احساس ناامنی اقتصادی- اجتماعی، امید به آینده کاهش می‌یابد (عبداللهی، ۱۳۹۹: ۳۳۶). جامعه‌ای که امنیت اقتصادی- اجتماعی بالایی دارد، از کیفیت زندگی بهتری هم بهره‌مند است.

منابع

- ابراهیم‌زاده، بیت‌اله؛ آرام، هاشم و پناهی، بهنام. (۱۳۸۹). «بررسی نشاط اجتماعی و عوامل موثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه آزاد واحد پارس‌آباد مغان (سال تحصیلی ۹۰-۸۹)». مطالعات توسعه اجتماعی ایران. ۸(۲)، صص ۱۲۱-۱۴۴.
- ارجمندنیاد، علی‌اکبر؛ خانجانی، مهدی و محمودی، مریم. (۱۳۹۱). «امید و امیدواری: نظریه‌ها، مفاهیم و روش‌های ارتقا در جوانان و دانشجویان». تهران: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت فرهنگی و اجتماعی، دفتر برنامه ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی.
- افراسیابی، حسین؛ خوباری، فهیمه؛ قدرتی، شفیعه و دشتی‌زاد، سعید. (۱۳۹۵). «عوامل اجتماعی مرتبط با امید جوانان به آینده (مطالعه دانشجویان دانشگاه‌های شهر یزد)». مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. ۳۱(۱۵)، صص ۷۵-۸۸.
- افشانی، سیدعلیرضا و جعفری، زینب. (۱۳۹۵ الف). «رابطه دینداری و امید به آینده در بین دانشجویان دانشگاه یزد». فرهنگ در دانشگاه اسلامی. ۱۹(۶)، صص ۱۹۱-۲۱۰.
- افشانی، سیدعلیرضا و جعفری، زینب. (۱۳۹۵ ب). «رابطه سرمایه اجتماعی و امید به آینده در بین دانشجویان دانشگاه یزد». علوم اجتماعی (دانشگاه علامه طباطبائی). ۷۳(۲۵)، صص ۹۲-۱۱۵.
- امامی، سیدمجید؛ و مهربانی‌فر، حسین. (۱۳۹۳). «امید و رسانه (پژوهشی در مبانی، ابعاد و راهبردهای امید‌آفرینی اجتماعی در رسانه ملی)». صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهش‌های اسلامی.
- امیرخان‌نژاد، امیرعلی و صباغ، صمد. (۱۳۹۴). «بررسی رابطه بین بیگانگی اجتماعی، فقر اقتصادی و اعتقادات دینی با امید به آینده دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی مرند». مطالعات جامعه‌شناسی. ۲۶(۷)، صص ۷-۱۹.
- امیری اسفرجانی، زهرا؛ هاشمیان‌فر، دکتر سیدعلی و قاسمی، وحید. (۱۳۹۸). «کاوش در امید اجتماعی، نظریه‌ای داده‌بنیاد». مسائل اجتماعی ایران. ۲۵(۱۰)، صص ۲۷-۵۲.

- بهروزی، نوروز و محمدی، نورالله. (۱۳۸۶). «بررسی رابطه معنای زندگی و امیدواری در دانشجویان دانشگاه شیراز». در چهارمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان.
- ثنائی، محمد؛ زردشتیان، شیرین و نوروزی-سیدحسینی، رسول. (۱۳۹۲). «اثر فعالیت‌های بدنی بر کیفیت زندگی و امید به زندگی در سالمندان استان مازندران». مطالعات مدیریت ورزشی. ۱۷(۱۰)، صص ۱۳۷-۱۵۸.
- درودی، حمید. (۱۳۸۹). «اثربخشی زوج درمانی گروهی امیدمحور بر افزایش رضایت زناشویی زوج‌های شوهر معتاد». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران.
- دهقان، حسین؛ پوررضاکریم‌سرا، ناصر و مروت، برزو. (۱۳۹۶). «تحلیل جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی اجتماعی جوانان شهر تهران». مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. ۳۶(۱۶)، صص ۱۲۳-۱۳۸.
- رسولی، آراس. (۱۳۹۵). «تدوین مدل بومی کارکرد خانواده بر اساس مولفه‌های امید، صمیمیت و تعارض‌های زناشویی در زنان مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره شهر کرمانشاه». زن و جامعه. ۲۷(۷)، صص ۳۹-۶۰.
- ساعی‌ارسی، ایرج؛ سیدرنجبرسقزچی، میرمصطفی و بهاری، هادی. (۱۳۹۶). «بررسی میزان امید به آینده دانشجویان و عوامل اجتماعی مرتبط با آن (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی)». علوم رفتاری (بهر). ۳۱(۹)، صص ۵۵-۷۶.
- سرلک، احمد و سواری، ادبیه. (۱۳۹۵). «تأثیر عوامل اقتصادی- اجتماعی بر امید به زندگی در ایران». مدیریت بهداشت و درمان. ۲۵(۷)، صص ۷-۱۵.
- صفری‌شانی، رضا و طوافی، پویا. (۱۳۹۷). «بررسی میزان امید به آینده و عوامل مؤثر بر آن در بین شهروندان تهرانی». برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی. ۳۵(۹)، صص ۱۱۶-۱۵۴.
- طاهری‌بازخانه، صالح؛ کریم‌زاده، مصطفی و تحصیلی، حسن. (۱۳۹۴). «بررسی عوامل اقتصادی- اجتماعی مؤثر بر امید به زندگی در ایران». مجله اقتصادی. ۱۶۳-۱۶۴(۱۵)، صص ۷۷-۹۴.
- عباسی، ملک. (۱۳۸۵). «چگونگی شکل‌گیری هویت دینی». ماه‌نامه رشد آموزش راهنمایی تحصیلی. ۱۲(۲۵)، صص ۳۶-۵۶.
- عبداللهی، مهرناز. (۱۳۸۹). «تبیین جامعه‌شناختی امید به آینده». رشد آموزش علوم اجتماعی. ۴۹(۱)، صص ۳۴-۴۱.
- عبدالهی، عادل. (۱۳۹۹). «بررسی عوامل جمعیتی و اقتصادی- اجتماعی مؤثر بر امید به آینده در شهر تهران». مطالعات جمعیتی. ۱۱(۶)، صص ۳۱۵-۳۴۲.
- علی‌زاده اقدم، محمدباقر. (۱۳۹۱). «بررسی میزان امید به آینده در بین دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن». جامعه‌شناسی کاربردی. ۴۸(۲۳)، صص ۱۸۹-۲۰۶.
- قاری قرآنی، سیما. (۱۳۹۳). «عوامل اجتماعی مؤثر بر امید به آینده دانشجویان دانشگاه تهران». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهراء (س)، تهران.
- مردانی‌فر، فهیمه. (۱۳۹۶). «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر امید به آینده دانشجویان دانشگاه‌های شهر بندر عباس». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس.
- مردانی‌فر، فهیمه؛ ظهیری‌نیا، مصطفی و رستگار، یاسر. (۱۳۹۶). «سرمایه اجتماعی و امید به آینده در میان دانشجویان (مطالعه دانشگاه های شهر بندر عباس)». مدیریت سرمایه اجتماعی. ۱۹(۱۹)، صص ۸۵-۱۰۴.
- مهدی‌زاده، شراره و قاری‌قرآنی، سیما. (۱۳۹۷). «عوامل اجتماعی مؤثر بر امید به آینده دانشجویان دانشگاه تهران (ورودی سال ۱۳۹۳)». مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. ۴۲(۱۷)، صص ۳۰۲-۳۲۷.
- نادى، محمد علی و سجادیان، ایلناز. (۱۳۹۰). «تحلیل روابط بین معنای معنوی، معنوی، شادی ذهنی، رضایت از زندگی، شکوفایی روان‌شناختی، امید به آینده و هدفمندی در زندگی دانشجویان». دوماه‌نامه طلوع بهداشت. ۱۰(۳ و ۴).
- هزارجریبی، جعفر و آستین‌فشان، پروانه. (۱۳۸۸). «بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی با تأکید بر استان تهران». جامعه‌شناسی کاربردی. ۲۳(۲۰)، صص ۱۱۹-۱۴۶.

طراحی الگوی عوامل موثر بر امید جوانان ایرانی به آینده با استفاده از رویکرد فراترکیب

- وحید دستجردی، لیلا و نیلفروشان، پریسا. (۱۳۹۵). «امید شغلی: نقش عوامل شخصی، اجتماعی و حمایت خانواده». پژوهش‌نامه روان‌شناسی مثبت. ۱(۴)، صص ۱۵-۲۸.
- وحید، فریدون؛ کلانتری، صمد و فاتحی، ابوالقاسم. (۱۳۸۳). «رابطه سرمایه اجتماعی با هویت اجتماعی دانشجویان» مطالعه موردی: یازده دانشگاه دولتی شهر تهران». جامعه‌شناسی کاربردی. ۱۷(۱۷)، صص ۵۹-۹۲.
- یعقوبی، ابوالقاسم و محقق، حسین. (۱۳۹۱). «بررسی راه‌های افزایش میزان امید در دانشجویان دانشگاه بوعلی». آموزش عالی ایران. ۱۴(۴)، صص ۱۵۵-۱۷۰.
- Cotton Bronk, Kendall; Hill, Patrick L; Lapsley, Daniel K; Talib, Tasneem L; & Finch, Holmes. (2009). **“Purpose, hope, and life satisfaction in three age groups”**. The Journal of Positive Psychology, 4(6), 500-510.
- Gillham, Jane; & Reivich, Karen. (2004). **“Cultivating optimism in childhood and adolescence”**. The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 591(1), 146-163.
- Gomez, Rapson; & Fisher, John W. (2003). **“Domains of spiritual well-being and development and validation of the Spiritual Well-Being Questionnaire”**. Personality and individual differences, 35(8), 1975-1991.
- Nazari, Nabi. (2020). **“The effectiveness of hope therapy on improving marital adaptation in women with multiple sclerosis (MS)”**. Journal of Advanced Pharmacy Education & Research| Jan-Mar, 10(S1).
- Noblit, George W; Hare, R Dwight; & Hare, R Dwight. (1988). **Meta-ethnography: Synthesizing qualitative studies** (Vol. 11). sage.
- Peterson, Suzanne J; & Byron, Kristin. (2008). **“Exploring the role of hope in job performance: Results from four studies”**. Journal of Organizational Behavior: The International Journal of Industrial, Occupational and Organizational Psychology and Behavior, 29(6), 785-803.
- Pinquart, Martin. (2001). **“Age differences in perceived positive affect, negative affect, and affect balance in middle and old age”**. Journal of Happiness Studies, 2(4), 375-405.
- Robinson, LISA. (1991). **Psychiatric consultation-liaison nursing**. Handbook of Studies on general hospital psychiatry, 53-62.
- Rustøen, Tone; Cooper, Bruce A; & Miaskowski, Christine. (2010). **“The importance of hope as a mediator of psychological distress and life satisfaction in a community sample of cancer patients”**. Cancer nursing, 33(4), 258-267.
- Sandelowski, Margaret; & Barroso, Julie. (2006). **Handbook for synthesizing qualitative research**. springer publishing company.
- Snyder, C Richard. (2000). **Handbook of hope: Theory, measures, and applications**. Academic press.
- Snyder, C Richard. (2002). **“Hope theory: Rainbows in the mind”**. Psychological inquiry, 13(4), 249-275.
- Snyder, C Richard; Hoza, Betsy; Pelham, William E; Rapoff, Michael; Ware, Leanne; Danovsky, Michael; ... Stahl, Kandy J. (1997). **“The development and validation of the Children’s Hope Scale”**. Journal of pediatric psychology, 22(3), 399-421.
- Snyder, C Rick. (1995). **“Conceptualizing, measuring, and nurturing hope”**. Journal of Counseling & Development, 73(3), 355-360.
- Snyder, Charles R; Cheavens, Jennifer; & Sympton, Susie C. (1997). **“Hope: An individual motive for social commerce”**. Group dynamics: Theory, research, and practice, 1(2), 107.
- Snyder, Charles R; Harris, Cheri; Anderson, John R; Holleran, Sharon A; Irving, Lori M; Sigmon, Sandra T; ... Harney, Pat. (1991). **“The will and the ways: development and validation of an individual-differences measure of hope”**. Journal of personality and social psychology, 60(4), 570.
- Snyder, Charles R; Ilardi, Stephen S; Cheavens, Jen; Michael, Scott T; Yamhure, Laura; & Sympton, Susie. (2000). **“The role of hope in cognitive-behavior therapies”**. Cognitive therapy and Research, 24(6), 747-762.
- Snyder, Charles Richard. (1994). **The psychology of hope: You can get there from here**. Simon and Schuster.

- Snyder, CR; Lehman, Kenneth A; Kluck, Ben; & Monsson, Yngve. (2006). **“Hope for rehabilitation and vice versa”**. Rehabilitation psychology, 51(2), 89.
- Snyder, CR; Ritschel, Lorie A; Rand, Kevin L; & Berg, Carla J. (2006). **“Balancing psychological assessments: Including strengths and hope in client reports”**. Journal of clinical psychology, 62(1), 33-46.
- St Leger, Lawrence. (2007). **“Declarations, charters and statements—their role in health promotion”**. Health Promotion International, 22(3), 179-181.
- Walsh, Denis; & Downe, Soo. (2005). **“Meta-synthesis method for qualitative research: a literature review”**. Journal of advanced nursing, 50(2), 204-211.
- Zimmer, Lela. (2006). **“Qualitative meta-synthesis: a question of dialoguing with texts”**. Journal of advanced nursing, 53(3), 311-318.